

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

PROFILUL INTELECTUAL ȘI DUHOVNICESC AL
PREDICATORULUI ORTODOX

– teză de doctorat –

REZUMAT

Specialitatea: Catehetică și Omiletică

Conducător științific: Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon

Doctorand:
Vișan Ionuț

CLUJ-NAPOCA

2019

CUPRINS

INTRODUCERE

I. RECURS LA MODELE: CHIPURI DE PREDICATORI CONSACRAȚI

I.1. CHIPUL PREDICATORULUI DESĂVÂRȘIT: MÂNTUITORUL IISUS HRISTOS

I.2. SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL CA PREDICATOR

I.3. MODELE REPREZENTATIVE DIN ISTORIA PREDICII PATRISTICE ȘI POST-PATRISTICE

I.3.a. Sfântul Ioan Gură de Aur

I.3.b. Fericitul Augustin

I.3.c. Sfântul Grigorie Palama

I.4. MODELE REPREZENTATIVE DIN ISTORIA PREDICII LA ROMÂNI

I.4.a. Predicatori clerici

I.4.a.1. Mitropolitul Bartolomeu Anania

I.4.a.2. Părintele Constantin Galeriu

I.4.b. Predicatori laici

I.4.b.1. Prof. Teodor M. Popescu

I.4.b.2. Olga Greceanu

II. PROFILUL INTELECTUAL-CREȘTIN AL PREDICATORULUI ORTODOX

II.1. EDUCAȚIA ÎN CADRUL FAMILIEI

II.2. FORMAREA PRIN STUDIU

II.2.a. Deprinderea culturii generale în școală

II.2.b. Însușirea noțiunilor teologice și a învățaturii de credință în facultate

II.2.c. Lectura permanentă

II.2.c.1. Literatură teologică

II.2.c.2. Literatură laică

II.3. APTITUDINI NATIVE ALE PREDICATORULUI ORTODOX

II.3.a. Cultivarea inteligenței

II.3.b. Memoria predicatorului și modalități de cultivare

II.3.c. Cultivarea limbajului și a deprinderii de a vorbi în public

II.3.c.1. Noțiuni de limbaj și stil omiletic

- II.3.c.2. Exerciții de cultivare a limbajului și a deprinderii de a vorbi în public
- II.3.d. Efortul de creație personală
  - II.3.d.1. Imaginația – structură de bază a originalității predicatorului
  - II.3.d.2. Redactarea de studii și articole
  - II.3.d.3. Redactarea de predici și cateheze
  - II.3.d.4. Redactarea de cărți și poezii

III. PROFILUL DUHOVNICESC AL PREDICATORULUI ORTODOX

III.1. VIRTUȚI CE VIZEAZĂ RELAȚIA PERSONALĂ (SINERGICĂ) CU DUMNEZEU

- III.1.a. Credința
- III.1.b. Nădejdea
- III.1.c. Dragostea
- III.1.d. Rugăciunea personală

III.2. VIRTUȚI CE VIZEAZĂ RELAȚIA PERSONALĂ CU SEMENII ȘI CU SINE

- III.2.a. Empatia
- III.2.b. Răbdarea
- III.2.c. Smerenia, discreția și blândețea
- III.2.d. Bucuria și pacea
- III.2.e. Sfințenia – exemplul personal și responsabilitatea morală
- III.2.f. Spovedania
- III.2.g. Tăcerea, singurătatea și meditația

III.3. ALȚI FACTORI PENTRU SPORIREA DUHOVNICEASCĂ A PREDICATORULUI

- III.3.a. Familia predicatorului
- III.3.b. Lectura duhovnicească
- III.3.c. Pelerinajele
- III.3.d. Cântarea bisericească

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

CUVINTE CHEIE:

- Predicator;
- Predică;
- Personalitate;
- Amvon;
- Profilul intelectual;
- Profilul duhovnicesc;
- Virtuți;
- Exemplu personal.

REZUMAT

În *introducerea* lucrării am prezentat elemente ce țin de motivarea, importanța și actualitatea temei. În cadrul societății contemporane, unde mass-media, internetul și rețelele de socializare dintre cele mai diverse joacă un rol important în influențarea comportamentală a oamenilor și în formarea de opinii, predica nu mai poate fi doar o simplă înșiruire de învățături clamate în cadrul slujbei Sfintei Liturghii. Cuvântarea trebuie construită cu multă responsabilitate, trebuie să fie capabilă să se plieze aspirațiilor și problemelor duhovnicești ale credincioșilor și, de asemenea, trebuie dublată de personalitatea puternică a predicatorului. Este nevoie de o responsabilizare a predicatorului pentru a înțelege cu adevărat care este scopul prediciei. Marea majoritate a credincioșilor au nevoie de un cuvânt de mângâiere în problemele lor, de întărire în ispitele duhovnicești și lumești cu care se confruntă zilnic, de motivare spre schimbarea vieții către virtute, de sporire a eforturilor pentru înaintarea în comuniunea cu Bunul Dumnezeu și cu aproapele. Sigur, toate aceste lucruri nu presupun bagatelizarea alcătuirii discursului omiletic, ci acordarea lui la necesitățile celor cărora se adresează. Empatia, smerenia, răbdarea sunt doar câteva dintre virtuțile care îl ajută pe predicator să-și încadreze potrivit cuvântul său. În aceeași ordine de idei, și durata actului predicăției are un rol determinant în succesul unei cuvântări de la amvon. Predicile lungi, în cea mai mare parte a cazurilor, tind să piardă atenția ascultătorilor la un moment dat, iar cele scurte pot fi insuficiente pentru a-și atinge țelul.

Stadiul cercetării. Trebuie semnalat faptul că teologia omiletică românească „se bucură” de prezentări succinte ale acestui subiect, care nu depășesc 20 de pagini. Majoritatea acestei bibliografii datează din prima și a doua treime a secolului al XX-lea și este constituită dintr-o serie de studii apărute în revistele bisericești; de semnalat ar fi și câteva tratate sau lucrări din cadrul bisericilor catolice și protestante. În acest sens, considerăm justificată decizia de a încerca să schițăm un profil al predicatorului ortodox, alcătuit din culegerea informațiilor lăsate de Sfinții Părinți și din exemplul personal al unor predicatori străluciți. Acesta este și motivul pentru care recurgem la analiza vieții și activității unui mănunchi de predicatori de renume, care ne vor servi drept ghid și reper în cercetarea noastră. Semnalăm încă de la început că, dată fiind complexitatea și profunzimea tematicii cuprinse în această lucrare, considerăm de un real folos recursul frecvent la scrierile patristice și filocalice, care ne vor întări și susține premisele noastre.

Prezenta lucrare are ca temă *analizarea profilului intelectual-creștin și duhovnicesc al predicatorului ortodox*. Lucrarea evidențiază care sunt calitățile esențiale care îl ajută pe predicatorul ortodox să-și atingă scopul cuvântărilor sale. Tratarea este structurată pe trei paliere: exemplificări de predicatori consacrați din istoria Bisericii, profilul intelectual și cel duhovnicesc.

I.

Astfel, în prima parte am considerat că este util să realizăm o scurtă prezentare selectivă de predicatori „de succes” dintotdeauna. Fără echivoc că această intenție nu ar fi putut fi realizată fără să purcedem de la Cel care a fost cel mai important predicator al tuturor veacurilor: Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care este încă de la începutul Bisericii creștine, modelul desăvârșit pentru slujitorii Săi. Astfel, Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, care l-au urmat, și-au dezvoltat personalitatea prin imitarea Lui, dar mai ales prin harul primit de la El spre întărirea lor. Concluzia prezentată este aceea că în misiunea sa de propovăduitor al adevărului dumnezeiesc, slujitorul amvonului nu poate aduce roade adevărate și statornice fără urmarea Mântuitorului Hristos, motiv pentru care tot efortul său omiletic trebuie să pornească de la El.

Am apreciat că este relevant și suficient de ilustrativ pentru susținerea cercetării noastre să-l cuprindem în corpusul lucrării și pe Sfântul Proroc Ioan Botezătorul, un predicator cu o personalitate aparte, un foarte bun exemplu pentru predicatorul de azi. Am evidențiat trăsăturile care îl încadrează pe Înaintemergătorul Domnului drept un „model de viațuire creștină înainte de creștinism”, dintre acestea amintind: curajul propovăduirii, smerenia și iubirea. Apoi, am prezentat câteva teme predilecte utilizate de către Sfântul Proroc, dar și o serie de „metode omiletice” prin intermediul cărora și-a expus discursul său.

În continuare, am inclus o prezentare selectivă a unor modele reprezentative din istoria predicii patristice și post-patristice, dar și din istoria amvonului Bisericii Ortodoxe Române, luând în considerare atât predicatorii consacrați prin harul preoției, dar și pe cei mireni care și-au adus substanțial contribuția în dezvoltarea tezaurului omiletic românesc. Astfel, selecția noastră i-a cuprins pe Sfântul Ioan Gură de Aur, Fericitul Augustin și Sfântul Grigorie Palama. Remarcăm faptul că personalitatea omiletică al Sfântului Ioan Gură de Aur a întruchipat într-un mod ideal calitățile pe care trebuie să le dețină orice predicator: pregătire intelectual-creștină temeinică, iubire fierbinte față de Dumnezeu și față de aproapele, râvnă sfântă în slujirea cuvântului dumnezeiesc. Fericitul Augustin reprezintă un model al oratoriei creștine din două perspective: profilul său intelectual, pe care și l-a conturat prin studiu

îndelung, și viața sa iubitoare de Dumnezeu, pe care a trăit-o după momentul convertirii sale. De asemenea, considerăm că profilul intelectual și mai ales cel duhovnicesc al Sfântului Ierarh Grigorie Palama constituie un model vrednic de urmat de slujitorii Omileticii contemporane. Echilibrul pe care l-a avut în vedere în ceea ce privește latura intelectual-profană și viața duhovnicească se dovedește a fi un element cheie demn de a fi luat în vedere în calea către atingerea scopului prediciei: însușirea credinței, mișcarea inimii, înduplecarea voinței.

Am socotit potrivit și de folos să evidențiem aici și câteva personalități omiletice de la noi: printre care vrednicul de pomenire Bartolomeu Anania și Părintele Constantin Galeriu. Primul, ajuns pe o culme oratorică unanim admirată, este unul dintre modele de predicatori de seamă pe care Biserica Ortodoxă Română îi are în tezaurul său. Cultura sa vastă, trăsăturile de bază ale stilului său omiletic, printre care menționăm deschiderea către social, buna interpretare a spiritualității ortodoxe în contemporaneitate, cunoașterea literaturii românești și universale ori iubirea de țară, ni-l recomandă pe acesta ca unul dintre reperatele de cea mai înaltă clasă din seria predicatorilor români ai ultimelor decenii. Personalitatea părintelui Constantin Galeriu rămâne prezentă în conștiința noastră prin însușiri cu totul deosebite fiind preot de vocație, bun cunoscător al Sfintei Scripturi și al scrierilor patristice, teolog autentic, ortodox tradiționalist prin natura firii sale, cu o mare deschidere către cultura laică, modest și îngăduitor cu alții, dar exigent cu sine, plin de solitudine față de nevoile celor din jur. Dintre slujitorii mireni ai amvonului românesc am ales două personalități deosebit de importante: Profesorul Teodor M. Popescu și pictorița Olga Greceanu. Chiar dacă nu a fost hirotonit, viața lui Teodor M. Popescu a depășit, poate, prin virtute și râvnă chiar pe unii dintre confrății săi sacerdoți. Importanța pe care o acordă temeinicei pregătiri intelectual-creștine și atenția deosebită pentru cultivarea unei vieți duhovnicești active și profunde ni-l propune ca pe un model de seamă în rândul ostenitorilor Omileticii creștine românești. Nu în cele din urmă, rodnică sa activitate, atât pe latura artistică cât și pe cea teologică, ne-o recomandă pe doamna Olga Greceanu ca pe o sursă neîndoielnică de inspirație în slujirea și mărturisirea lui Dumnezeu. Desigur că selecția prezentă în lucrare este subiectivă, având în vedere câteva elemente specifice care au însoțit viața și activitatea persoanelor prezentate, virtuți și aptitudini care ne-au venit în sprijinul argumentării noastre.

II.

A doua parte a dezvoltat câteva dintre cele mai importante trăsături intelectual-creștine ale predicatorului, mai exact, elementele native și instrumentele de menținere și cultivare a acestora. Astfel, am pornit de la prezentarea importanței pe care o are educația familiei în

dezvoltarea ulterioară a viitorului predicator. Am tratat și rolul pe care îl au studiile în cadrul învățământului instituționalizat. De asemenea, am insistat pe faptul că studiul individual este un imperativ în pregătirea continuă a predicatorului și, astfel, lectura permanentă este una dintre îndeletnicirile frecvente pe care orice teolog trebuie să o urmeze, dar în special cel care slujește amvonul creștin. În acest sens, el este chemat să se lumineze pe sine pentru a putea lumina pe alții. În continuare, am ilustrat cât de importante sunt aptitudinile native ale predicatorului și cum își poate el cultiva, spre exemplu, inteligența, subliniind faptul că ea nu este o însușire pe care predicatorul trebuie să o manifeste sau să și-o cultive pentru a-și modela pedestalul unui prestigiu lumesc efemer. Nu în cele din urmă, în cadrul aceleiași secțiuni am analizat imaginația predicatorului, privită drept structură de temelie a originalității, am încercat să demonstrăm rolul pe care îl au cultivarea limbajului și a deprinderii vorbirii în public pentru succesul omiletic, dar și memoria predicatorului, cheia unei expuneri cursive. Aceasta din urmă îi va influența pozitiv, de fiecare dată, predica, pentru că îmbunătățește covârșitor cursivitatea și ușurința de urmărit a cuvântării. Deopotrivă, memoria fidelă îl va ajuta să iasă din încurcătură în situațiile mai delicate, prin reușita în crearea unor mici artificii de moment, insesizabile la nivelul auditoriului.

III.

Partea a treia se ocupă de trăsăturile moral-duhovnicești ale predicatorului. Printre acestea amintim întâi de toate credința ca virtute de căpetenie, fără de care slujirea lui Hristos nu poate fi posibilă, ea susținând temelia actului omiletic și a receptivității acestuia de către credincioși. Cultivarea nădejzii încă din cea mai timpurie perioadă a vieții duhovnicești îi va asigura propovăduitorului ortodox o dezvoltare armonioasă și sănătoasă din punct de vedere spiritual, fapt care va fi definitiv atât pentru viața sa interioară de mai târziu, cât și pentru misiunea sa. De asemenea, dragostea îl face pe slujitorul amvonului puternic și de neatins în ispite și îi dă puterea de a-L simți alături pe Mântuitorul Hristos și de a-L mărturisi în fața oamenilor. Am subliniat, în continuare, faptul că predicatorul ortodox trebuie să fie mai întâi om al rugăciunii pentru a izbândi în misiunea sa. Lucrarea rugăciunii neîncetate vine, în primul rând, din dragostea fierbinte și curată pentru Dumnezeu, care îi vor umbri sufletul, reușind astfel să fie un exemplu de virtute pentru ascultătorii săi.

În continuarea acestei ultime părți a lucrării am prezentat o serie de virtuți și îndeletniciri care vizează relația personală cu semenii și cu sine: empatia, răbdarea, smerenia, discreția și blândețea, bucuria și pacea, sfințenia vieții și importanța morală a exemplului personal, spovedania, tăcerea, singurătatea și meditația duhovnicească. Predicatorul ortodox

trebuie să manifeste empatie prin îndreptarea gândurilor sale spre credincioși, iar nu spre sine, și astfel actul său omiletic trebuie să reflecte dificultățile și aspirațiile lor, nu ambiții și chestiuni personale, ori filozofii savante, menite doar să-i scoată în evidență capacitățile sale intelectuale. Conștient fiind că Cel care lucrează de fapt prin intermediul său este chiar Însuși Dumnezeu, predicatorul ortodox va face tot ce stă în putință pentru a duce o viață sfântă și își va împlini cu multă seriozitate munca sa de propovăduire, așteptând cu binecuvântată răbdare ca ale sale cuvinte să prindă rod în sufletele credincioșilor cărora le vorbește. Smerenia este, fără echivoc, una dintre virtuțile pe care predicatorul creștin-ortodox trebuie să le dețină, fiind una dintre însușirile profilului său duhovnicesc care îl ajută să pășească pe calea desăvârșirii și să sporească spiritual. De asemenea, slujitorul amvonului trebuie să fie, așadar, un om care să-și cultive pacea lăuntrică și liniștea, pentru a fi capabil să o împărtășească celor din jur. Nu în cele din urmă, am demonstrat că exemplul pozitiv convinge mai mult decât cuvântul, în aceeași manieră în care exemplul negativ contrazice. Orice gest, cuvânt sau faptă a oratorului trebuie să poarte pecetea moralității.

Tot aici am socotit potrivit să ilustrăm și alți patru factori care pot influența sporirea duhovnicească a predicatorului, și anume: familia predicatorului, lectura duhovnicească, pelerinajele și cântarea duhovnicească.

În *concluzie*, am încercat să arătăm că sinergia dintre profilul intelectual și cel duhovnicesc al predicatorului ortodox constituie temelia reușitei în predică. De asemenea, opinăm că s-a vorbit deja destul de mult despre conținutul, limbajul sau stilul predicății, ca factori ai reușitei predicii, dar aproape deloc despre personalitatea duhovnicească a predicatorului, ca factor esențial în această reușită. „Premiera” în Omiletica românească o constituie tocmai faptul că este pentru prima oară când tratăm acest subiect la nivelul unei teze de doctorat. Experiența pastorală (clericală) de amvon fiind limitată, nu am putut trata subiectul decât într-o formă brută, oarecum didacticistă pe alocuri, dar corectă din punct de vedere metodologic, dogmatic și spiritual. Am încercat să suplینim aceste limitări prin recursul abundent la scrierile patristice și filocalice, citate care au venit să certifice adevărul celor prezentate în lucrarea de față.

BIBLIOGRAFIE

I. Izvoare

1. *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
2. *Ceaslov*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
3. *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012.
4. *Viețile Sfinților pe luna noiembrie*, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători, ³2006.
5. Sfântul Ambrozie al Milanului, *Despre Cain și Abel*, II, 28 (Părinți și Scriitori Bisericești, 52), trad. de Teodor Bodogae, Nicolae Neaga și Maria Hetco, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007.
6. Sfântul Antim Ivireanul, *Despre păstoria credincioșilor*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2016.
7. Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri* (Părinți și Scriitori Bisericești, 15), vol. I, trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.
8. Fericitul Augustin, *De doctrina Christiana*, trad. de Marian Ciucă, Editura Humanitas, București, 2002.
9. Fericitul Augustin, *Mărturisiri* (Părinți și Scriitori Bisericești, 64), trad. de Nicolae Barbu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985.
10. Fericitul Augustin, *Commentaire de la première épître de S. Jean* (Sources Chrétiennes, 75), Les Éditions du Cerf, Paris, 1961.
11. Saint Bernard de Clairvaux, „Lettre 185”, în: *Oeuvre de Saint Bernard*, trad. Armand Ravelet, tome I, Bar le Duc, Louis Guérin, 1870.
12. Sfântul Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 55 (*Filocalia*, 8), trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
13. Cuvioșii Calist și Ignatie Xanthopol, *Cele 100 de capete*, 8 (*Filocalia*, 8), trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
14. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan* (Părinți și Scriitori Bisericești, 41), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.
15. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, trad. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, pp. 76-77.
16. Cicero, „Despre orator”, în: *Opere alese*, vol. II, Editura Univers, București, 1973.
17. Cicero, *De oratore*, with an english traslation by E. W. Sutton, London, 1967.
18. Clement Alexandrinul, *Pedagogul* (Părinți și Scriitori Bisericești, 4), trad. de Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
19. Clement Alexandrinul, *Stromatele* (Părinți și Scriitori Bisericești, 5), trad. de Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
20. Sfântul Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic*, 98 (*Filocalia*, 1), Editura Humanitas, București, 2005.
21. Avva Dorotei, *Felurite învățături de suflet folositoare*, II, 8 (*Filocalia*, 9), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2007.
22. Égérie, *Journal de voyage (Itinéraire)* (Sources Chretiennes, 296), trad. de P. Marval, Paris, 1982.

23. Epictet, *Manualul*, trad. de D. Burtea, București, Editura Minerva, 1977.
24. Avva Evagrie Ponticul, *Monahul sau Făptuitorul (Praktikos) – o sută de capitole despre viața duhovnicească*, trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2016
25. Evagrie Ponticul, *Cuvânt despre rugăciune*, 101 (*Filocalia*, 1), Editura Humanitas, București, 2005.
26. Filoteu, *Cuvânt de laudă la Sfântul Grigorie Palama* (Patrologia Graeca, 151), Atena, 2004.
27. Sfântul Grigorie cel Mare (Dialogul), *Cartea regulei pastorale (Cartea grijii pastorale)*, trad. de Alexandru Moisiu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
28. Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol. I, Editura Anastasia, București, 2004.
29. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre rânduiala cea după Dumnezeu (a vieții) și despre nevoința cea adevărată* (Părinți și Scriitori Bisericești, 29), trad. de Dumitru Stăniloae și Ion Buga, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
30. Sfântul Grigorie de Nyssa, „La titlurile Psalmilor”, în: *Scrieri II* (Părinți și Scriitori Bisericești, 30), trad. de Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.
31. Sfântul Grigorie Sinaitul, *Capete după acrostih*, 115 (*Filocalia*, 7), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
32. Sfântul Ignatie Briancianinov, *Experiențe ascetice*, trad. de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2008.
33. Ioan Carpathiul, *Cuvânt de mângâiere*, 59 (*Filocalia*, 4), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
34. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, trad. de D. Fecioru, București, 2007.
35. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr*, trad. de Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
36. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către o văduvă tânără* (Patrologia Graeca, 48), 2004; în română: „Scrisoare către o văduvă tânără”, în *Cuvinte de Aur. Mângâierea celor îndoliați (despre moarte, doliu, parastase)*, trad. de Victor Manolache, Ed. Egumenița, Galați, 2015.
37. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, trad. de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2011.
38. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre schimbarea numelor, despre răbdare, despre milostenie, despre tăria credinței, despre propovăduirea Evangheliei și alte omilii*, trad. de Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
39. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la praznice împărătești și cuvinte de laudă la sfinți*, trad. din lb. greacă veche și note de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
40. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil către Olimpiada și cei rămași credincioși*, Editura Deisis, Sibiu, 2003.
41. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri III: Omilii la Matei* (Părinți și Scriitori Bisericești, 23), trad., introd., indici și note de Dumitru Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994.
42. Sfântul Ioan Gură de Aur, „Omilii la Facere”, I.XXI, în: *Scrieri. Partea întâi* (Părinți și Scriitori Bisericești, 21), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.
43. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, trad. de Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2005.

44. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș* (Filocalia, 9), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.
45. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara raiului*, XXIV, trad. de †Nicolae Corneanu, Editura Amarcord, Timișoara, 1998.
46. Sfântul Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, trad. de Boris Buzilă, Editura Sophia, București, 1995.
47. Cuviosul Ioan de la Valaam, *Raiul văzut din chilie*, trad. de Oxana Toporcean, Editura Sophia, București, 2007
48. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici*, partea a II-a, trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003
49. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoie*, XVIII (Filocalia, 10), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Harisma, București, 2005.
50. Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie*, 14, (Filocalia, 4), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005,
51. Sfântul Isaac Sirul, *Despre ispite, întristări dureri și răbdare*, trad. de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007.
52. Sfântul Macarie cel Mare, *Omilii duhovnicești*, trad. de Constantin Cornițescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010.
53. Sfântul Marcu Ascetul, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptățesc din fapte* (Filocalia, 1), Editura Humanitas, București, 2005.
54. Sfântul Marcu Evghenicul, *Opere*, vol. I, trad. Cristian Chivu, Cornel Coman și Adrian Tănăsescu, Editura Pateres, București, 2009.
55. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste* (Filocalia, 2), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
56. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie* (Filocalia, 3), Editura Harisma, București, 1993.
57. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. introd. și note de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
58. Sfântul Nectarie din Eghina, *Un portret al omului*, trad. de Gabriel Mândrilă, Editura Sophia, București, 2015.
59. Cuviosul Nichita Stithatul, *Capete despre făptuire* (Filocalia, 6), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
60. Origen, *Scrieri*, II (Părinți și Scriitori Bisericești, 7), trad. de T. Bodogae, Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
61. Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești - I. Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, trad. de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003.
62. Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. II: Trezire duhovnicească*, trad. de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003.
63. Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, trad. de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003.
64. Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. V: Despre patimi și virtuți*, trad. de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007.
65. Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. VI: Despre rugăciune*, trad. de Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2013.
66. Sfântul Paisie Aghioritul, *Epistole. Cale către cer*, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, f.a.
67. Paladie, *Istoria lausiacă*, trad., introd. și note de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007.

68. Petru Damaschin, *Învățăături duhovnicești* (Filocalia, 5), trad. de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2005.
69. Sfântul Porfirie Kavsokalyvitul, *Cuvinte despre viața duhovnicească*, trad. de Gabriel Mândrilă, Editura Sophia, București, 2016.
70. Sfântul Porfirie Kavsokalyvitul, *Sfaturi despre creșterea și educarea copiilor*, trad. de Gabriel Mândrilă, Editura Sophia / Metafrază, București, 2016.
71. Sfântul Porfirie Kavsokalyvitul, *Cuvinte despre rugăciune și pocăință*, trad. de Gabriel Mândrilă, Editura Sophia / Metafrază, București, 2016.
72. Possidius, *Vita Sancti Aurelii Augustini*, în P.L., vol. 32, ed. Migne, cap. 7. f.a.
73. Sfântul Roman Melodul, *Imne*, trad., studiu introductiv și note de Cristina Rogobete și Sabin Preda, Editura Bizantină, București, 2007.
74. Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdi și iadul smereniei*, trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001.
75. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Țelul vieții creștine*, trad. de Paulin Lecca, Editura Anastasia, București, 1996.
76. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Imne, Epistole și Capitole* (Scrieri, III), trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001.
77. Sfântul Simeon Noul Teolog, „Discursuri teologice și etice”, în: *Scrieri*, vol. I, trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2006.
78. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, 10 (Filocalia, 6), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977.
79. Sfântul Simeon Metafrastul, *Parafraza în 150 de capete* (Filocalia, 5), Editura Harisma, București, 1995.
80. Sfântul Sofronie al Ierusalimului, „Laudă Sfântului Ioan Botezătorul”, trad. de N. Petrescu, *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, 1-2 (1980), pp. 128-142.
81. Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Luca*, ediție îngrijită de R.P. Sineanu și L.S. Desartovici, Editura Sophia, București, 2007.
82. Sfântul Vasile cel Mare, *Cuvânt către tineri*, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2009.
83. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, trad. de Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.
84. Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, (Părinți și Scriitori Bisericești, 17), vol. I, trad. de D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.
85. ***, *Viața și Acatistul Sfântului Proroc Ioan Botezătorul*, Editura Agapis, București, 2003.

II. Cărți, studii, articole

1. Alexe, Ștefan, „Personalitatea Sfântului Grigorie Palama (1296-1359)”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2012, pp. 542-560.
2. Anania, †Bartolomeu, „Marele dascăl”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2009, pp. 411-412.
3. Anania, †Bartolomeu, *Apa cea vie a Ortodoxiei* (pastorale și alocuțiuni), Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2002.
4. Anania, †Bartolomeu, *Cuvinte de învățătură. Predici*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

5. Anania, †Bartolomeu, *Cartea deschisă a Împărăției. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii*, Editura Polirom, Iași, 2011.
6. Anania, †Bartolomeu, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008.
7. Anania, †Bartolomeu, *Predici la duminicile Triodului*, ediție audio (4 cd-uri), Fundația „Mitropolitul Bartolomeu”, 2011.
8. Anania, †Bartolomeu, *Introducere în citirea Sfintelor Scripturi*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.
9. Andreicuț, †Andrei, „Mitropolitul Bartolomeu Anania, «omul fără vicleșug»”, *Tabor* V, 1 (2011), pp. 8-9.
10. Andreicuț, †Andrei, Cuvânt introductiv la *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale sfinților bătrâni* (Izvoare duhovnicești, I), Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
11. Andronescu, Traian, *Sfântul Ioan Botezătorul*, teză pentru licență, Tipografia Speranța, București, 1907.
12. Atkinson, Rita L., Atkinson, Richard C., Smith, Edward E., Bem, Daryl J., *Introducere în psihologie*, trad. de Leonard P. Băiceanu, Gina Ilie, Loredana Gavriliță, Editura Tehnică, București, ¹¹2002.
13. Baba, pr., Teodor, „Opera exegetică a Sfântului Ioan Gură de Aur”, *Mitropolia Banatului*, 4 (1988), pp. 25-36.
14. Baddley, Alan D., *Essentials of human memory*, Psychology Press Ltd., East Sussex, 2005.
15. Bahrim, Dragoș, „Învățământul teologic seminarial din România. Tradiție și perspective”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, Editura Tehno Media, Sibiu, 2006, pp. 49-58.
16. Balcă, Nicolae, „Câteva trăsături ale Sfântului Ioan Hrisostom ca predicator”, *Studii Teologice*, 7-8 (1968), pp. 498-511.
17. Barret, L'Abbé, *Le Précurseur. Histoire raisonné de la vie, de la mission et des prédications de Saint Jean-Baptiste*, Paris, f. a.
18. Baștovoi, Savatie, *Sindromul „cesăfac”*, Editura Cathisma, București, 2014.
19. Baștovoi, Savatie, *Pietrele vorbesc. Mic tratat despre predică*, Editura Cathisma, București, 2010.
20. Baștovoi, Savatie, *Singuri în fața libertății*, Editura Cathisma, București, 2009.
21. Bauckham, Richard, *Jesus and the eyewitnesses*, William B. Eerdmans Publishing, Michigan, 2006.
22. Băncilă, Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Istros, Brăila, 1994.
23. Bârsănescu, St., *Didactica pentru Școalele normale și Seminarii*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1935.
24. Beldie, Constantin P., *Înaintemergătorul. Studiu istorico-biblic*, Atelierele grafice Neculai Peiu, Bârlad, 1939.
25. Beldiman, Nicușor, „Slujirea omiletică a părintelui prof. dr. Constantin Galeriu (1918-2003). Scurtă evocare la șapte ani de la trecerea în veșnicie”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2010, pp. 493-507.
26. Beldiman, Nicușor, „Vocația predicatorială a profesorului Teodor M. Popescu”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2011, p. 488.
27. Belu, Dumitru, „Predicatorul în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur”, *Biserica Ortodoxă Română*, 3-4 (1959), pp. 357-384.
28. Belu, Dumitru, *Curs dactilografiat*, f.a.

29. Belu, Dumitru, „Lectura predicatorului”, *Mitropolia Ardealului*, 11-12 (1959), pp. 891-901.
30. Belu, Dumitru, „A propovădui, ce înțeles are”, *Mitropolia Ardealului*, 3-4 (1959), pp. 263-276.
31. Benga, Daniel, *Ethosul și mentalitățile creștinismului antic*, suport de curs pentru anul IV, București, 2010.
32. Benga, Daniel, *Metodologia cercetării științifice în teologia istorică*, Editura Sophia, București, 2005.
33. Berindei, Dan, „Familia creștină – nucleu de bază al societății”, în: *Familia creștină, o binecuvântare pentru Biserică și societate*, Editura Basilica, București, 2012.
34. Bernard, P.R., *Le mystère de Jesus*, tome I, Paris, 1967.
35. Beșchea, G.I., „Preotul așa cum îl cere poporul”, *Îngerul*, 5-6 (1941).
36. Bolocan, Carmen-Maria, *Sfintele Evanghelii. Modele pedagogice*, Ed. Fides, Iași, 2008.
37. Bolocan, Carmen-Maria, *Catehetica și didactica religiei*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2008.
38. Bornkamm, Günther, *Jesus of Nazareth*, Harper & Row Publishers, New York, 1960.
39. Botezan, Florin, „Părintele Constantin Galeriu”, *Altarul Reîntregirii*, 1 (2013), pp. 181-210.
40. Braniște, Ene, *Despre preoție*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.
41. Braniște, Ene, *Îndrumări către preoți privitoare la datoria și modul de a predica*, *Mitropolia Olteniei*, 7-9 (1977), pp. 539-554.
42. Braniște, Ene, *Cuvântări și predici*, Editura Basilica, București, 2014.
43. Braniște, Marin, „Însemnările de călătorie ale pelerinei Egeria sec. 4”, *Mitropolia Olteniei*, 4-6 (1982), pp. 225-381.
44. Bria, Ion, *Iisus Hristos*, Editura Enciclopedică, București, 1992.
45. Bühler, Karl, *Theory of language. The representational function of language*, John Benjamins Publishing, Amsterdam, 2011.
46. Burmistrova, Ecaterina, *Enervarea*, trad. de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2017.
47. Bursuc, Ionuț, „Imaginația o trăsătură a chipului lui Dumnezeu”, *Lumina de Duminică*, 6 aprilie 2008, p. 3.
48. Caplat, Simion, „Profilul predicatorului creștin după Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie D. și Fericitul Augustin”, *Biserica Ortodoxă Română*, 7-8 (1966), p. 489-506.
49. Caplat, Simion, „Problema formei în predica Sfântului Ioan Gură de Aur”, *Biserica Ortodoxă Română*, 7-8 (1965), pp. 703-714.
50. Caraza, Ioan, „Sfântul Ioan Botezătorul – Înainte-Mergătorul Domnului nostru Iisus Hristos”, *Studii Teologice*, 3-4 (1997), pp. 71-152.
51. Carnegie, Dale, *Cum să vorbim în public*, trad. de Irina-Margareta Nistor, Editura Curtea Veche, București, 2008.
52. Călinescu, Matei; Vianu, Ion, *Amintiri în dialog*, Editura Litera, București, 1994.
53. Călugăr, Dumitru, *Educație și învățământ*, Sibiu, 1946.
54. Căndea, Spiridon, „Pastorația”, *Mitropolia Olteniei*, 7-8 (1957), pp. 441-447.
55. Căndea, Spiridon, „Sensul preoției la Sfinții Părinți”, *Studii Teologice*, 5-6 (1950), pp. 190-197.
56. Chadwick, Henry, „Introduction”, în: Saint Augustine, *Confessions*, Oxford University Press, New York, 1991.
57. Chelcea, Septimiu, „Memoria socială – organizarea și reorganizarea ei”, în: Adrian Nicolau (coord.) *Psihologie socială*, Editura Polirom, Iași, 1996.
58. Chilea, *Considerații omiletice actuale*, în „ORT.”, an. XIX, 1967, nr. 1, p. 65-78.
59. Chilea, Sebastian, „Predica de succes”, *Mitropolia Olteniei*, 1-3 (1954), pp. 36-38.

60. Ciobotea, †Daniel, „Familia – binecuvântare primordială pentru umanitatea eternă”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2011, pp. 9-11.
61. Ciobotea, †Daniel, „Un luminător al Ortodoxiei românești”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2009, pp. 407-409.
62. Ciobotea, †Daniel, „Lumina vieții omului – moștenire netrecătoare” (cuvânt la înmormântarea mitropolitului Bartolomeu Anania), *Biserica Ortodoxă Română*, 1 (2011), pp. 43-47.
63. Ciobotea, †Daniel, *Curs de Teologie Pastorală*, pentru anul IV (semestrul II), București, 2010.
64. Ciobotea, †Daniel, *Cuvinte ale credinței, lumini pentru viață (florilegiu tematic)*, Editura Basilica, București, 2018.
65. Ciudin, Nicolae, *Studiul Vechiului Testament*, Editura Credința Noastră, București, 2001.
66. Claparède, Edouard, *Psihologia copilului și pedagogia experimentală*, trad. de Victoria C. Petrescu și Elvira Balmus, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
67. Clark, Mary T., *Augustine*, London, 2005.
68. Clément, Olivier, *Creștinismul bizantin*, trad. de Maria și Adrian Alexandrescu, Editura Nemira, București, 2017.
69. Codrescu, Răzvan, *10 predici de Părintele Galeriu la 10 ani de la mutarea sa la cer*, Editura Lumea Credinței, București, 2013.
70. Codrescu, Răzvan, „Leul în iarnă al Ardealului ortodox”, *Rost*, 21-22 (2011), pp. 3-4.
71. Codrescu, Răzvan, „Părintele Galeriu astăzi. Actualitatea predaniei Părintelui Galeriu la trei ani de la trecerea sa în veșnicie”, *Lumea Credinței*, 9 (2006).
72. Coman, Constantin, *Erminia Duhului*, Editura Bizantină, București, 2002.
73. Coman, Constantin, „Sfânta Scriptură în opera Sfântului Grigorie Palama”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2002, pp. 579-596.
74. Coman, Constantin; Vlăducă, Ion, *Din învățătura Sfinților Părinți. Antologie de texte patristice pe teme de dogmatică și spiritualitatea ortodoxă*, Editura Bizantină, București, f.a.
75. Coman, Constantin, *Dreptatea lui Dumnezeu și dreptatea oamenilor. Dialoguri cu Remus Rădulescu*, Editura Bizantină, București, 2010.
76. Coman, Constantin, *Între iluzia împlinirii și certitudinea eșecului. Interviu*, ediție îngrijită de Garoafa Coman, Editura Bizantină, București, 2013.
77. Coman, Ioan G., *Patrologie. Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1956.
78. Coman, Ioan G., „Opera Fericitului Augustin și critica personală teologică din Retractările sale”, *Studii Teologice*, 1 (1959), p. 3-21.
79. Coman, Ioan G., „Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur”, *Studii Teologice*, 9-10 (1957), pp. 595-616.
80. Coman, Ioan G., „Viața Sfântului Ioan Gură de Aur”, în: *Sfântul Ioan Gură de Aur – mare misionar al Bisericii*, vol. I: „Păstorul de suflete și exegeza Ortodoxiei”, Editura Basilica, București, 2015.
81. Coman, Vasile, *Cartea în slujba păstoririi creștine*, Sibiu, 1947.
82. Copăcianu, Emanuel, *Iisus din Nazaret*, Editura Doris, București, 1990.
83. Coresciuc, Roger, *Omiliile Sfântului Grigorie Palama. Analiză omiletică*, teză de doctorat, București, 2011 (republicată la Editura Doxologia, 2013, 442 pp.).
84. Cosmovici, Andrei, *Psihologie diferențială*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1974.

85. Cosmovici, Andrei, *Psihologie generală*, Editura Polirom, Iași, 1996.
86. Cowey, Stephen R., *Cele 7 deprinderi ale persoanelor efice. Lecții importante pentru schimbarea personală*, trad. de Gina Argintescu-Amza, Editura ALLFA, București, 2016.
87. Creția, Petru, *Luminile și umbrele sufletului*, Editura Humanitas, București, 2015.
88. Cristache, Ion St., „Activitatea omiletică a Sfântului Ioan Hrisostom la Antiohia”, *Glasul Bisericii*, 5-6 (1968), pp. 701-710.
89. Cristescu, Grigore, *Vino și vezi (meditații)*, Sibiu, f.a.
90. Cristescu, Lucian, *Omiletica de la A la Z*, curs pentru Școala Misionară de voluntari, nivelul III, Casa de Editură „Viață și sănătate”, București, 1999.
91. Crowley, Sharon, *The methodical memory*, Southern Illinois University, 2010.
92. Cruga, Dinu, „Trezirea teologiei la duhovnicie”, în: Cătălin Pălimaru (ed.), *Părinții Bisericii între teologie și cultură*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, pp. 61-72.
93. Cucuș, Constantin, *Educația. Iubire, edificare, desăvârșire*, Editura Polirom, Iași, 2008.
94. Daniliuc, Mihail, „Viața monahală. Între tradiție și actualitate”, *Ziarul Lumina*, 7 ianuarie 2015, <http://ziarulumina.ro/viata-monahala-Intre-traditie-si-actualitate-98024.html>, data accesării: 02.01.2019.
95. Deleanu, Marcu M., „Textul liturgic și limbajul poetic”, *Foaia diecezană*, 6-7 (1996), p. 2.
96. Diamandi, Sterie, *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, Editura Albatros, București, 2008.
97. Dionisiatul, Teoclit, *Dialoguri la Athos între cer și pământ*, trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2015.
98. Drăgulin, Gheorghe I., „Profesorul Teodor M. Popescu: Omul, savantul ortodox și apologetul creștin”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2009, pp. 425-432.
99. Drucker, Peter F., *The Essential Drucker. Selecție din lucrările de management ale lui Peter F. Drucker*, trad. de Dan Criste, Editura Meteor Press, București, 2010.
100. Duchesne, Louis, *Histoire ancienne de l'Église*, tomul III, A. Fontemoing, Paris, 1923.
101. Enache, George, „Părintele Galeriu și creștinismul social”, *Rost*, 21-22 (2004), pp. 14-17.
102. Erickson, Stephen, „The wrong of right: The moral authority of the family”, *Journal of Medicine and Philosophy*, october 2010, pp. 600-616.
103. Evdokimov, Paul, *Vârstele vieții spirituale*, trad. Ion Buga și Anca Manolescu, Editura Humanitas, București, 2006.
104. Fecioru, Dumitru, *Epoca Fericitului Augustin*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929.
105. Gabor, Adrian, „Un mărturisitor al Bisericii Ortodoxe Române: prof. dr. Teodor M. Popescu”, *Glasul Bisericii*, 1-3 (2003), pp. 200-224.
106. Galeriu, Constantin, „Mântuitorul Iisus Hristos Învățătorul nostru suprem”, *Ortodoxia*, 1 (1983), pp. 34-60.
107. Galeriu, Constantin, „Sfântul Grigorie Palama și Tradiția răsăriteană”, cuvânt introductiv la Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol. I, trad. de Parascheva Grigoriu, Editura Anastasia, București, 2004, pp. XXXII-XXXIII.
108. Ganciu, Maria-Elena, „Bartolomeu Anania și «aventura monahală»”, *Tabor* V, 1 (2011), pp. 114-124.
109. Gangopadhyay, Nivedita, „Introduction: Embodiment and Empathy, Current Debates in Social Cognition”, *Topoi*, 33 (2014), pp. 117-127.
110. Gardner, Howard, *Frames of mind. The theory of multiple intelligences*, Basic Books, New York, 2011.

111. Gendron, Claude; Nancy Bouchard, „La responsabilité en éducation: transformations, ruptures et contradictions”, *Revue des sciences de l'éducation* 41, 1 (2015), pp. 13-23.
112. Ghibu, Onisifor, *Despre educație*, Editura Marin Preda, București, ³1995.
113. Ghiciuc, Cristina Mihaela, „Ce trebuie să știm despre memorie”, *Ziarul Lumina*, 18 mai 2010, <http://ziarullumina.ro/ce-trebuie-sa-stim-despre-memorie-29048.html>, data accesării: 01.05.2019.
114. Gillquist, Peter E., *Întoarcerea acasă. De ce se convertesc clericii protestanți la Ortodoxie*, trad. de Alina Moldovan, Editura Eccleziast, Sibiu, 2011.
115. Golânsk și Mihailovsc, Antonie de, *Calea rugăciunii lăuntrice*, Ed. Egumenița, s.l., s.a.
116. Goleman, Daniel, *Inteligența emoțională*, trad. de Irina-Margareta Nistor, Editura Curtea Veche, București, ³2008.
117. Golu, Pantelimon și Golu, Florinda, *Psihologie. Repere ale unei învățări raționale*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2008.
118. Gordon, Vasile (coord.), Ivan Adrian, Beldiman Nicușor, *Omiletica*, Editura Basilica, București, 2015.
119. Gordon, Vasile, *Introducere în Omiletică*, Editura Universității din București, București, 2001.
120. Gordon, Vasile, „Influența retoricii greco-romane asupra slujirii omiletice a Sfinților Trei Ierarhi”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2006, pp. 367-384.
121. Gordon, Vasile, „Mitropolitul Bartolomeu Anania și amvonul”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2011, pp. 285-302.
122. Gordon, Vasile, „Mitropolitul Bartolomeu – schiță de portret omiletic”, *Tabor* V, 1 (2011), pp. 55-64.
123. Gordon, Vasile, „Uimitoarea putere de convingere a predicilor Părintelui Galeriu”, Cuvânt înainte la *10 predici de Părintele Galeriu la 10 ani de la mutarea sa la cer*, Editura Lumea Credinței, București, 2013.
124. Gordon, Vasile, „Părintele profesor Constantin Galeriu s-a adăugat la poporul său”, *Glasul Bisericii*, 9-12 (2003).
125. Gordon, Vasile, „Părintele Galeriu. Nu doar profesor, ci și educator”, *Ziarul Lumina*, 18 noiembrie 2018, <http://ziarullumina.ro/parintele-galeriu-nu-doar-profesor-ci-si-educator-138959.html>, data accesării: 23.04.2019.
126. Gordon, Vasile, *Predica ocazională (Pareneza)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
127. Gordon, Vasile, „Inteligența minții sau inteligența emoțională a inimii?”, *Lumina de Duminică*, 16 iunie 2013, p. 5.
128. Gordon, Vasile, *Biserica și Școala*, Editura Christiana, București, 2003.
129. Gordon, Octavian, „Limbajul bisericesc arhaic?”, *Lumina de Duminică*, 11 noiembrie 2011, p. 2.
130. Gouguenheim, Sylvain, *Aristotel la muntele Saint-Michel. Rădăcinile grecești ale Europei creștine*, trad. de Eduard-Florin Tudor, Editura Nemira, București, 2011.
131. Greceanu, Olga, *Mărturie în cuvânt și chip - Vocabular al credinței și vieții spirituale*, vol. I-III, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2011.
132. Greceanu, Olga, *Specificul național în pictură*, Editura Idaco, Otopeni, 2010.
133. Greceanu, Olga, *Să ne rugăm... – o explicație la Sfânta Liturghie*, Editura Idaco, București, 2011.
134. Green, Julien, *Plăcerea de a te povesti ție însuși. Pagini de jurnal*, antologie, trad. și prefață de Modest Murariu, Editura Humanitas, București, ²2007.

135. Grigoraș, Costachi, „Fericitul Augustin și locul lui în pedagogia creștină”, *Teologie și viață*, 8-10 (1992), pp. 88-89.
136. Gruia, Sorin, *Discursul religios. Structuri și tipuri*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014.
137. Hefco, Andreea, „Un emițător mai puternic decât creierul”, *Ziarul Lumina*, 16 ianuarie 2013, p. 7.
138. Hefco, Andreea, „Neuronii-oglindă și schimbarea civilizației”, *Ziarul Lumina*, <https://ziarullumina.ro/societate/neuronii-oglanda-si-schimbarea-civilizatiei-83297.html>, data accesării: 17 iulie 2013.
139. Hoffman, Martin, „Empathy, Social Cognition, and Moral Action”, in: William M. Kurtines, Jacob L. Gerwitz (eds.), *Handbook of Moral Behavior and Development, Vol. 1: Theory*, Lawrence Erlbaum Associates, New York, 1991, pp. 275-301.
140. Holbea, Gheorghe, „Metanoia, de la remușcare la întâlnirea cu Dumnezeu”, în: Ștefan Buchiu (coord.), *Sensurile și importanța Sfintei Taine a Spovedaniei și ale Sfintei Taine a Împărtășaniei în teologia, spiritualitatea și misiunea ortodoxă contemporană*, Editura Basilica, București, 2015.
141. Holland, Peter C., „Forms of memory in Pavlovian Conditioning”, in: James L. McGaugh, Norman M. Weinberger, Gary Lynch (ed.), *Brain Organization and memory*, Oxford University Press, 1992, pp. 78-105.
142. Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.
143. Huttner, Jan-Paul; Robra-Bissantz, Susanne, „An Immersive Memory Palace: Supporting the Method of Loci with Virtual Reality”, Twenty-third Americas Conference on Information Systems, Boston, 2017, <https://pdfs.semanticscholar.org/c79c/cbd98c6cde05a99f9bf7329fb2f7553505ae.pdf>, data accesării: 01.05.2019.
144. Ică jr., Ioan I., „Capitolele, Imnele și Epistolele simeoniene – problematica filologică, istorică și spirituală”, studiu introductiv în: Sfântul Simeon Noul Teolog, *Imne, Epistole și Capitole* (Scrieri, III), trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001.
145. Johnson, Marcia K., „Functional forms of human memory”, in: James L. McGaugh, Norman M. Weinberger, Gary Lynch (ed.), *Brain Organization and memory*, pp. 106-136.
146. Jurca, Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Editura Marineasa, Timișoara, 2001.
147. Kaleda, Gleb, *Biserica din casă*, traducere de Lucia Ciornea, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2008.
148. Keiser, Michael, *Ghidul începătorului în practicarea rugăciunii*, trad. de Anca Mălureanu și Valentina Popescu, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2016.
149. Keith, Chris & Hurtado, Larry W., *Jesus among friends and enemies*, Baker Academic, Michigan, 2011.
150. Lăncrănjan, Ioan, *Personalitatea morală a Sfântului Ioan Hrisostom*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1937.
151. Lemeni, Adrian, *Teologie și știință*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007.
152. Lemeni, Adrian, „Învățământul religios și teologic în fața provocărilor”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, Editura Tehno Media, Sibiu, 2006, pp. 11-15.
153. Lieury, Alain, *Manual de psihologie generală*, trad. de Iulia Hașdeu, Editura Antet, București, 1998.
154. Mangâru, B., *Augustin și epoca sa*, București, 1915.

155. Manoilescu-Dinu, Natalia, *Iisus Hristos Mântuitorul în lumina Sfintelor Evanghelii*, Editura Bizantină, București, 2004.
156. Mantzaridis, Georgios I., *Morala creștină*, trad. de Cornel Constantin Coman, vol. II, Editura Bizantină, București, 2006.
157. Marrou, Henry-Irénée, *Sfântul Augustin și sfârșitul culturii antice*, trad. de Drăgan Stoianovici și Lucia Wald, Editura Humanitas, București, 1997.
158. Matsoukas, Nikos A., *Istoria filosofiei bizantine*, trad. de Constantin Coman și Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, s.a.
159. Mărtincă, Isidor, „Biserica și familia”, în: *Familia creștină, o binecuvântare pentru Biserică și societate*, Editura Basilica, București, 2012.
160. Mărtincă, Isidor, „Intervenția Bisericii în domeniul educației. Semnificația sa pastorală”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, Editura Tehno Media, Sibiu, 2006, pp. 65-70.
161. Meyendorf, John, *Sfântul Grigorie Palama și mistica ortodoxă*, trad. de Angela Pagu, Editura Humanitas, București, 2007.
162. Meyendorf, John, *O introducere în studiul vieții și operei Sfântului Grigorie Palama*, trad. de Măriuca și Adrian Alexandrescu, studiu introd. și trad. din lb. greacă de Marius Portaru, Editura Nemira, București, 2014.
163. Meyendorf, John, *Teologia bizantină. Tendințe istorice și teme doctrinare*, trad. și cuvânt înainte de Alexandru I. Stan, Editura Nemira, București, 2011.
164. Micle, Veniamin, „Sfântul Ioan Gură de Aur predicator social”, *Mitropolia Ardealului*, 7-8 (1968), pp. 526-543.
165. Micle, Veniamin, „Predicatorul și predica după concepția Noului Testament”, *Îndrumătorul bisericesc*, 1982 (5), pp. 66-71.
166. Micle, Veniamin, *Trepte spre amvon* (studii omiletice), Mănăstirea Bistrița (Oltenia), 1993.
167. Mihaiu, Elena; Nicolae, Elena, „Rolul familiei în transmiterea valorilor morale”, în: *Educația din perspectiva valorilor*, tom II, Editura Aeternitas, Alba-Iulia, 2010.
168. Mihalache, Adrian Sorin, „La ce ne folosește cultura generală”, *Lumina de Duminică*, 13 aprilie 2008, pp. 12-13.
169. Mihăescu, H., „Prefață la Dialogul despre oratori”, în: P. Cornelius Tacitus, *Opere*, vol. I, București, Editura Științifică, 1958.
170. Mircea, Ioan, *Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.
171. Moiescu, G.I., „Profesorul Teodor M. Popescu”, *Almanahul Parohiei Ortodoxe din Viena pe anul 1974*, pp. 156-157.
172. Moisiu, Alexandru, „Fericitul Augustin – păstor și îndrumător al vieții creștine”, *Studii Teologice*, 9-10 (1970), pp. 637-648.
173. Moisiu, Alexandru, „Din preocupările biblice ale Fericitului Augustin”, *Mitropolia Ardealului*, 9-10 (1965), pp. 647-659.
174. Moisiu, Alexandru, „Sfântul Grigorie cel Mare îndrumător al vieții preoțești”, *Studii Teologice*, 9-10 (1958), pp. 523-531.
175. Moldoveanu Nicu, „Cântarea bisericească fixează cel mai bine învățătura dogmatică și tradiția creștină”, *Ziarul Lumina*, 09 noiembrie 2009, <http://ziarullumina.ro/cantarea-bisericeasca-fixeaza-cel-mai-bine-invata-tura-dogmatica-si-traditia-crestina-37409.html>, data accesării: 08.04.2019.
176. Molinos, Miguel, *Ghid spiritual*, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2006.

177. Moltmann, Jurgen, „Teologie și formare teologică la universitățile de stat”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2004, pp. 277-283.
178. Montaigne, Michel de, *Aforisme*, antologie, traducere și prefață de Mihai Rădulescu, București, Editura Albatros, 1977.
179. Munteanu, Bogdan, *Educația creștină a copiilor*, Editura Valahia, București, 2008.
180. Mureșan, Horațiu, „Despre studenția sfinților”, în: Cătălin Pălimaru (ed.), *Părinții Bisericii între teologie și cultură*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, pp. 353-356.
181. Mureșanu, Teodora, „Reflectarea textului scripturistic nou-testamentar în creația imnografică a Sfântului Roman Melodul”, *Anuarul Facultății de Teologie ortodoxă din Cluj-Napoca*, XII (2008-2009), pp. 351-371.
182. Naclad, pr., Constantin, *Educația religioasă în cadrul slujirii preoțești*, Editura Trinitas, Iași, 2007.
183. Naluparayil, Jacob, Chacko, *The identity of Jesus in Mark. An essay on narrative Christology*, Jerusalem, 2000.
184. Nanu, Adina, „Olga Greceanu. Pictoriță, scriitoare și predicator ortodoxă”, *Rost*, 87 (2010), pp. 31-32.
185. Necula, Constantin, *Propovăduire și educație socială*, Editura Andreiana, Sibiu, 2010.
186. Necula, Constantin, *Formare pentru propovăduire*, Editura Tehno Media, Sibiu, 2013.
187. Necula, Nicolae D., *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. II, Editura Trinitas, București, 2014.
188. Necula, Nicolae D., „Gânduri și amintiri despre profesorul dr. Teodor M. Popescu”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2009, pp. 421-423.
189. Necula, Nicolae D., „Cultura preotului – condiție esențială a succesului pastoral în vremea noastră”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Justinian Patriarhul a Universității din București*, Editura Universității din București, București, 2002, pp. 311-324.
190. Necula, Nicolae D., „Învățământul teologic universitar din România – obiective și priorități”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2005, pp. 391-395.
191. Necula, Nicolae D., „Patriarhul Justinian Marina – ctitor de învățământ teologic românesc”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2001, pp. 21-35.
192. Negovan, Valeria, *Introducere în psihologia educației*, Editura Curtea Veche, București, 2003.
193. Negroiu, Ioan, „Predică și predicator în zilele noastre”, *Îndrumătorul bisericesc*, Oradea, 1984, pp. 76-80.
194. Popescu-Neveanu, Paul, *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București, 1978.
195. Nicolae, Jan, „«...Pâinea aceasta este ca o catapeteasmă...». Omilia Sfântului Grigorie Palama despre euharistie și cuminecare în contextul operei sale omiletice”, în: Picu Ocoleanu, Nicolae Răzvan Stan (eds.), *Teologie și viață isihastă în opera Sfântului Grigorie Palama*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2010, pp. 225-272.
196. Nicolau, Adrian, *Psihologie*, manual pentru clasa a X-a, Editura Polirom, Iași, 2000.
197. Niculcea, Adrian, *Disputa dintre Varlaam și Palama și consecințele ei asupra Ortodoxiei moderne*, în vol. „Teologie și viață isihastă în opera Sf. Grigorie Palama”, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2010, pp. 293-326.
198. O'Meara, John J., *La jeunesse de Saint Augustin. Introduction à la lecture des Confessions*, Éditions Universitaires, Fribourg, 1988, pp. 77-115.

199. Okulik, Luis, „Rolul familiei creștine în evanghelizare culturii europene”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2011, pp. 79-84.
200. Olaru, Nicoleta, „Dorințele părinților și aptitudinile copiilor”, *Ziarul Lumina*, 16 ianuarie 2015, p. 5.
201. Opre, Dana, *Psihologie generală și psihologia personalității*, suport pentru curs tehnoredactat, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2003.
202. Opriș, Monica, *Religie, morală, educație. Perspective teologice și pedagogice*, Editura Basilica, București, 2011.
203. Paleologu, Alexandru, *Despre lucrurile cu adevărat importante*, Editura Polirom, Iași, 1998.
204. Palma, Wilfredo, *Long-memory time series. Theory and methods*, John Wiley & Sons, New Jersey, 2007.
205. Panaghiotis, Hristofor, *Smerenia creștină*, Editura Panaghia, Suceava, 2004.
206. Panagoret, Oana, Armeanu, M., C., *Tehnici de superînvățare*, Editura Tipoalex, Alexandria, 2001.
207. Pană, Marin, „Activitatea omiletică a Fericitului Augustin”, *Biserica Ortodoxă Română*, 11-12 (1973), pp. 1252-1262.
208. Pascal, Blaise, *Cugetări*, trad. și note de George Iancu Ghidu, studiu de Ernest Stere, Editura Științifică, București, 1992.
209. Patapievici, Horia-Roman, *Despre idei & blocaje*, Editura Humanitas, București, 2007.
210. Pavel, Constantin, *Sfântul Vasile cel Mare, închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.
211. Părăian, Teofil, *Credința mărturisitoare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009.
212. Păunoiu, Augustin, „Fericitul Augustin, marele orator african”, *Ziarul Lumina*, 14 iunie 2008, <http://www.ziarullumina.ro/documentar/fericitul-augustin-marele-orator-african>, data accesării: 19.08.2013.
213. Păunoiu, Augustin, „Fericitul Augustin și valoarea nemuritoare a cuvântului”, *Ziarul Lumina*, 05 octombrie 2009, <http://ziarullumina.ro/patristica/fericitul-augustin-si-valoarea-nemuritoare-cuvantului>, data accesării: 05.05.2014.
214. Peck, M. Scott, *Psihologia minciunii. Speranța de a vindeca răul uman*, trad. de Lucian Popescu, Editura Curtea Veche, București, 2002.
215. Peterson, Jordan, *12 reguli de viață. Un antidot la haosul din jurul nostru*, trad. de Florin Tudose și Vlad Vedeanu, Editura Trei, București, 2018.
216. Petrescu, Nicolae, *Omiletica. Manual pentru seminariile teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977.
217. Piaget, Jean, *La psychologie de l'intelligence*, Paris, 1947.
218. Plămădeală, †Antonie: „Preotul în fața lui Hristos, în fața propriei conștiințe și în fața lumii”, în: *Vocație și misiune în vremea noastră*, Sibiu, 1984.
219. Popescu, Adrian N., „Profesorul Teodor M. Popescu. O sută de ani de la naștere și douăzeci de ani de la moarte”, *Biserica Ortodoxă Română*, 4-6 (1993), pp. 84-91.
220. Popescu, Adrian N., „Profesorul Teodor M. Popescu (1893-1973). Personalitate ilustră a teologiei și spiritualității noastre românești”, cuvânt introductiv la Teodor M. Popescu, *Meditații teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997.
221. Popescu, Dumitru, „Pocăința ca refacere a legăturii credincioșilor cu Dumnezeu și cu semenii”, *Biserica Ortodoxă Română*, 9-10 (1971), pp. 122-128.

222. Popescu, Emilian, „Teodor M. Popescu. Câteva amintiri ale unui fost student”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2009, pp. 413-419.
223. Popescu, Teodor M., *Primii didascoli creștini*, în vol. „Biserica și Cultura”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
224. Popescu, Teodor M., „Colaboratorii preotului”, *Biserica Ortodoxă Română*, 7 (1955), pp. 627-649.
225. Popescu, Teodor M., *Meditații teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997.
226. Popescu-Neveanu, P., *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București, 1978.
227. Popovici, Justin, *Epistolele Sfântului Ioan Teologul*, Editura Bizantină, București, 1998.
228. Preda, Radu, „Mitropolitul Bartolomeu sau prețul libertății”, *Tabor* V, 1 (2011), pp. 38-40.
229. Pufu, Gheorghe, „Iubirea aproapelui după Epistolele Sfântului Apostol Ioan”, *Mitropolia Olteniei*, 4 (1987), pp. 38-44.
230. Puig, Armand, *Iisus: un profil biografic*, Editura Meronia, București, 2006.
231. Quiamzade, Alain, Mugny, Gabriel, Butera, Fabrizio, *Psychologie sociale de la connaissance. Fondements théoriques*, Presses universitaires de Grenoble, 2013.
232. Raad, Elia, „Familia creștină în Orientul mijlociu: valori și provocări”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2011, pp. 139-145.
233. Radoslavescu, Grigore, „Tableta de observator: IQ + EQ = ?”, *Ziarul Lumina*, 21 august 2007, p. 8.
234. Radu, Simion, „Despre lectura preotului”, *Mitropolia Ardealului*, 11-12 (1959), pp. 902-907.
235. Rămureanu, Ioan, „Profesorul Teodor M. Popescu”, *Studii Teologice*, 1-2 (1982), pp. 47-48.
236. Reale, Giovanni, *Istoria filozofiei antice*, vol. II: *Sofiștii, Socrate și micii socratici*, trad. de Cristian Șoimușan, Editura Galaxia Gutenberg, București, 2009.
237. Remete, George, „Familia în concepția creștină – câteva considerații”, în: *Familie, filantropie și etică socială. Parteneriatul Stat-Biserică în Asistența Socială* (Referatele simpozionului teologic internațional organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia – 6-8 mai 2011), vol. I, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2011.
238. Robu, Ioan, *Sfinții ne învață*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1996.
239. Roediger, H. L., Zaromb, F. M., Goode, M. K., „A typology of memory terms”, in: John H. Byrne (ed.), *Learning and memory, a comprehensive reference*, Oxford, 2008, pp. 11-24.
240. Rogoti, Eugen, „Cântarea bisericească și duhovnicia”, *Ziarul Lumina*, 10 august 2018, <http://ziarullumina.ro/cantarea-bisericeasca-si-duhovnicia-136151.html>, data accesării: 08.04.2019.
241. Rose, Serafim, *Locul Fericitului Augustin în Biserica Ortodoxă*, trad. de Constantin Făgețan, Editura Sophia, București, 2002.
242. Runciman, Steven, *Marea Biserică în captivitate*, trad. de Mihai-Silviu Chirilă, Editura Sophia, București, 2013.
243. Runciman, Steven, *Istoria cruciadelor – vol. I. Cruciada I și întemeierea regatului Ierusalimului*, trad. de Ovidiu Cristea, Marian Coman și Maria Pakucs-Wilcocks, cuvânt introd. de Ovidiu Cristea, Editura Nemira, București, 2014.

244. Saint-Éxupery, Antoine de, *Citadela*, trad. de Șerban Florea, Editura RAO, București, 2006.
245. Savu, †Teofan, „Mitropolitul Bartolomeu. Curajul mărturisitor al unui arhiereu”, *Tabor* V, 1 (2011), pp. 5-7.
246. Săpun, Ion Viorel, „Glasul Domnului între strigătul credinței și urlul pustiei”, *Bucuriile Harului*, 2 (2010), p. 3.
247. Secaș, Gheorghe, *...toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!*, Sibiu, 1931.
248. Schaffer, Rudolf, *Introducere în psihologia copilului*, traducere de Thea Ionescu, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2010.
249. Schmemmann, Alexander, *Din apă și din duh*, Editura Symbol, București, 1992.
250. Schmemmann, Alexander, *Din apă și din Duh. Un studiu liturgic al Botezului*, trad. de Alexandru Mihăilă, Editura Sophia, București, 2009.
251. Scriban, Iuliu, *Priveliști din câmpul Omileticii*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929.
252. Scrima, André, *Despre isihasm*, trad. de Maria-Cornelia Ică, Anca Manolescu, Toader Saulea și Sorana Corneanu, Editura Humanitas, București, 2003.
253. Shigesuke, Taira, *Bushido Shoshinshu*, trad. de Thomas Clearly, Editura Humanitas, București, 2008.
254. Simmons, Aaron, „In defense of the Moral Significance of Empathy”, *Ethical Theory and Moral Practice*, 17 (2014), pp. 97-111.
255. Špidlík, Tomáš, *Spiritualitatea Răsăritului creștin. III. Monahismul*, trad. de Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2000.
256. Stanciu Vasile, „Teologia muzicii liturgice în literatura de specialitate”, în: Viorel Sava, Lucian Petroaia (coord.), *Vocație, slujire, jertfelnicie. Cinstire și recunoștință Părintelui prof. dr. Nicolae D. Necula la împlinirea vârstei de 70 de ani*, Editura Basilica, București, 2014, pp. 465-478.
257. Stanciu Vasile, „Înnoirea liturgică în teologia contemporană”, *Tabor*, 7 (2011), pp. 35-40.
258. Stăniloae, Dumitru, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002.
259. Stăniloae, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.
260. Stăniloae, Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993; republicată în: *Opere complete*, IV, Editura Basilica, București, 2013.
261. Stăniloae, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, vol. I-II, București, Editura Cristal, 1995.
262. Stăniloae, Dumitru, *O teologie a icoanei. Studii*, ediție îngrijită de Ștefan Ionescu-Berechet, Editura Fundației Anastasia, București, 2005.
263. Stăniloae, Dumitru, *Cultură și duhovnicie. Articole publicate în «Telegraful Român»*, vol. III (1942-1993) (*Opere Complete*, III), Editura Basilica, București, 2012.
264. Stăniloae, Dumitru, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
265. Stăniloae, Dumitru, *Cuvânt înainte la Filocalia* vol. I, Sibiu, Institutul de arte grafice Dacia Traiana, 1947, p. V-VI.
266. Sternberg, Robert J., „CAT: A program of comprehensive abilities testing”, in: *Changing Assessments. Alternative views of aptitude, achievement and instruction*, Springer Science+Business Media, New York, 1992.
267. Stoian, Petru, *Metodologia redactării și prezentării predicii*, teză de doctorat, ms. comp., 2011.

268. Stoina, Liviu, „Desăvârșirea creștină după Sfântul Simeon Noul Teolog”, *Studii Teologice*, 5-6 (1985), pp. 390-407.
269. Stroescu-Stănișoară, Nicolae, „La moartea părintelui Galeriu”, *Rost*, 21-22 (2004), pp. 18-21.
270. Suroj, Antonie de, *Taina iubirii*, trad. de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2009.
271. Suroj, Antonie de, *Despre credință și îndoială*, trad. de Mihai Costiș, Editura Cathisma, București, 2007.
272. Suroj, Antonie de, *Despre întâlnirea cu Dumnezeu*, trad. de Mihai Costiș, Editura Cathisma, București, 2007.
273. Șebu, Sebastian, „Fericitul Augustin, predicator al unității Bisericii”, *Studii Teologice*, 3-4 (1969), pp. 232-244.
274. Tadei, Starețul, *Pace și bucurie în Duhul Sfânt*, trad. de Valentin Petre Lică, Editura Predania, București, 2010.
275. Tadei, Starețul, *Cum îți sunt gândurile așa îți este și viața*, trad. de Valentin Petre Lică, Editura Predania, București, 2010.
276. Teleanu, Bogdan-Aurel, *Metaforă și misiune. Valorificarea literaturii laice în predica românească*, Editura Trinitas, Iași, 2007.
277. Teșu, Ioan C., „Familia contemporană – între ideal și criză”, *Studii Teologice*, 1 (2011), pp. 69-96.
278. Teșu, Ioan C., *Frumusețea și sublimitatea preoției creștine*, Editura Doxologia, Iași, 2010.
279. Tia, Teofil; Pașca, Maria *Psihologie pastorală (I) – Repere psihologice ale consilierii pastorale*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2007.
280. Tia, Teofil, „Criza Pastoralei ca disciplină teologică”, *Inter I*, 1-2 (2007), pp. 204-214.
281. Tia, Teofil, „Mutații de paradigmă culturală în lumea postmodernă – Noua exigență de «fertilizare creștină» a culturii”, *Mitropolia Olteniei*, 5-8 (2003), pp. 78-89.
282. Tia, Teofil, „(Re)Inițierea creștină sub eroziunea deconstructivă postmodernă”, *Altarul Reîntregirii*, 1 (2011), pp. 73-86.
283. Toader, Ioan, *Metode noi în practica omiletică*, Editura Presa Universitară Clujeană, București, Cluj-Napoca, 1997.
284. Toader, Ioan, *Retorica amvonului*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002.
285. Tselenghidis, Prof. Dimitrios, „Teologia ortodoxă și învățământul superior astăzi”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian*, Editura Universității din București, 2004, pp. 285-296.
286. Ursu, Liliana, „Cerul pe dinăuntru – Portret Olga Greceanu”, *Rost*, 87 (2010), nr. 87.
287. Vasilachi, Vasile, *Dela Antim la Pocrov – mărturii și mărturisiri* (Cuvântul vieții), Detroit, Michigan, f.a.
288. Vizitiu, Mihai, „Rolul și importanța familiei în educația copiilor”, în: *Bucuria nunții binecuvântate. Cateheze pentru familia creștină*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2011.
289. Ware, Kallistos, „Educația teologică în Sfânta Scriptură și la Sfinții Părinți”, în: Cătălin Pălimaru (ed.), *Părinții Bisericii între teologie și cultură*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, pp. 11-30.
290. Weiskotten, Herbert T., *Sancti Augustini Vita Scripta a Possidio Episcopo*, edited with revised text, introduction, notes and an english version, Princeton University Press, London, 1919.

291. Wenke, Dorit, Frensch, A., Peter, „Is success or failure at solving complex problems related to intellectual ability?“, in: Janet E. Davidson and Robert Sternberg (eds.), *The Psychology of problem solving*, edited by Cambridge University Press, 2003, pp. 87-186.
292. ***, „Valeriu Anania – Cronologie”, *Rost*, 95-96 (2011), pp. 13-18.
293. ***, *Aux sources de la morale conjugale*, Editions J. Duculor, S. A. Gemloux, Paris, 1967.
294. ***, *Catehism creștin ortodox*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.
295. ***, *Coloana infinită. Din gândirea română modernă*, ediție îngrijită, prefață, indici și note de Alexandru N. Stănciulescu-Bârda, Editura Albatros, București, 1987.
296. ***, *Cugetări engleze*, antologie, traducere, indice de autori și titluri, indice tematic, bibliografie de Horia Hulban, Brândușa Popescu, Dumitru Dorobăț, Editura Albatros, București, 1980.
297. ***, *Cugetări și reflecții despre cultură și civilizație*, antologie de Eusebiu Mihăilescu, Editura Albatros, București, 1984.
298. ***, *Curajul în proverbele și cugetările lumii*, antologie realizată de Stela Iancu și Irina Iancu, Editura Albatros, București, 1982.
299. ***, *Datoriile preoților*, trad. de Constantin Mavrula, Editura Bizantină, București, 2011.
300. ***, *Enciclopedia Ortodoxiei românești*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010.
301. ***, *Gânduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze*, ediție îngrijită și prefațată de Nicolae Mareș, Editura Albatros, București, 1986.
302. ***, Isihast Anonim, *Vedere duhovnicească*, trad. de Constantin Coman, București, Editura Bizantină, s.a.
303. ***, *Învățăături ale Bisericii Ortodoxe*, Timișoara, 1987.
304. ***, *Mari duhovnici români despre rugăciune*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005.
305. ***, *Miere și fiere. Cugetări, aforisme, paradoxuri*, antologie de Ion Borlan, pref. de Horia Hulban, București, Editura Albatros, 1982.
306. ***, Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru curriculum, *Programă școlară pentru clasa a IV-a. Limba și literatura română*, București, 2005.
307. ***, Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru curriculum, *Programă școlară pentru clasa a IV-a. Matematică*, București, 2005.
308. ***, *Pagini alese din oratorii greci: Andocide, Lisisas, Isaios, Isocrate*, vol. I, antologie, note biografice și traducere de Andrei Marin, prefață și note explicative de Maria Marinescu-Mihu, Editura pentru Literatură, București, 1969.
309. ***, *Patericul egiptean*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003.
310. ***, *Patericul Mare. Apoftegmele Părinților pustiei – colecția tematică*, trad. Constantin Coman, Editura Bizantină, București, 2016.
311. ***, *Patericul de la Optina*, trad. de Cristea Florentina, Editura Egumenița, Galați, 2012.
312. ***, *Pelerinul rus*, trad. de Paulin Lecca, Editura Sophia, București, 2002.
313. ***, *Proverbe, cugetări, definiții despre educație*, ediție îngrijită de Eusebiu Mihăileanu, pref. de Nicolae Radu, Editura Albatros, București, 1978.
314. ***, *Proverbe lumii despre calități și defecte*, ediție îngrijită de Mircea M. Duduleanu, Editura Albatros, București, 1978.
315. ***, *Proverbe, maxime și aforisme arabe*, antologie, prefață, traducere și note de Nicolae Dobrișan, Editura Albatros, București, 1976.
316. ***, *Psihologie*, manual pentru clasa a X-a, Editura Polirom, Iași, 2000.

317. ***, *Psihopedagogie pentru examenele de definitivat și grade didactice*, Editura Polirom, Iași, 2005.
318. ***, *Scrieri filocalice uitate*, trad. de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2007.
319. ***, *Spicuri din înțelepciunea spaniolă*, ediție îngrijită de Medeea Freiberg, Editura Albatros, București, 1976.
320. ***, *Trei secole de paradox*, prefață de Silvian Iosifescu, selecție și traduceri de Eugen B. Marian, Editura Albatros, București, 1983.

III. Dicționare

1. *Larousse – Marele Dicționar al psihologiei*, Editura Trei, București, 2006.
2. *DEX-ul (Dicționarul explicativ al limbii române)* Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Editura Univers enciclopedic, București, 1998.
3. Carrez, Maurice; Morel, François, *Dicționar grec-român al Noului Testament*, trad. de Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999.

IV. Surse Internet

1. <http://www.ziarullumina.ro>
2. <http://archive.org/index.php>
3. http://www.intelepciune.ro/citate_celeb्रे_maxime_cugetari_despre_Discretie_178.html (16.09.2013).